

Milan Begović

Venus Victrix

Komedija u jednom činu

eLektire.skole.hr

LICA:

MAGISTER FRANCESCO, helenista (56 god.)

MADONNA ORSINA, njegova žena (25 god.)

ALBERIGO, kondotijer (30 god.)

GIANNELLO, njegov prijatelj

MANDETTA, sluškinja kod Francesca

FILIPPO, momče u službi Messer Salvuccia

Čin se zbiva u devedesetim godinama XV. vijeka, u zaseoku Magistra Francesca, nedaleko Firenze.

POZORNICA: učenjačka soba - stol, police, konzole, a po njima folio-knjige, manuskripti, pergamene, slike, kipovi i biste, starinski novci i medalje, geme i kameji. Nedaleko stola velik leđio, a na njemu otvorena knjiga. U dnu, na povišokom stalku, mramorna starinska statua "VENUS VICTRIX"¹, bezruka, krasna umjetnina. Uza zid postavljena je nekakva škrinja, na kojoj se sjedi, pokrivena šarenim, izvezenim ćilimom. Pred stolom stolac sa visokim naslonom i ručicama, urešenim rezbarijama. Na desno u dnu balkon. Otvoren je, kroza nj se vidi drveće u bašti, a u daljini, kao kroz maglu, grad Firenca, sa svojim tankim tornjevima i širokim kupulama. Obujmljen je zadnjim zrakama sunca, koje upravo zapada - a još malo dalje i više blješti se zlatna fasada San Miniato². Ta igra svjetla ne traje dugo, jer sunce nakon prooga prizora potpuno iščezne, a spušta se večer.

¹ *Venus victrix* (lat.) - Venera pobjednica

² *San Miniato* - romanička bazilika u Firenci

MAGISTER FRANCESCO, kad se digne zastor, traži nešto među svojim pergamenama, a MADONNA ORSINA stoji na balkonu, kao da nekoga očekuje.

FRANCESCO: Al na - tu je bio! Nije ga valjda bijes odnio... Orsina!... Što ne čuješ, Orsina?

ORSINA *nehajno*: A?

FRANCESCO: Jesi li vidjela onaj novac, što mi ga je darovao jutros Messer Zanobi? Ne mogu, da ga nađem. A? Orsina!

ORSINA: Evo me!

FRANCESCO: Eto te! Pa znam, da si tu. Nô ja te pitam, gdje je onaj novac?

ORSINA: Kakav novac?

FRANCESCO: Onaj, što mi ga darova Messer Zanobi. Čuješ li? *Vikne*: Orsina?

ORSINA: No - evo me! Što vičeš?

FRANCESCO: Kako ne ću? Izgubila se tako krasna i vrijedna stvar, a ti baš ni najmanje ne haješ!

ORSINA *toplije*: Kakva se je stvar izgubila?

FRANCESCO: No - gle! Ima već čitava ura, da joj pripovijedam, a ona, još ne zna! Onaj krasni starinski novac, što ga je Filelfo³ pred nekoliko godina donio iz Carigrada Messer Zanobiju, a ovaj ga je meni poklonio.

ORSINA: Ja ne znam za taj novac. Ne bavim se numizmatikom.

FRANCESCO: I zaludu. Bolje je imati i najružniju, a pametnu ženu, nego stvorenje, pa bilo baš kô Angelicovi⁴ heruvimi, a glupo i ignorantno! Ti ne pojmiš, što je znanost, što li je umijeće... ti čezneš samo za onim, što je prolazno, kao što je prolazno to tvoje lice i tvoja mladost. I još hoćeš da pjevaš sonete!

ORSINA: A ne slušam li svaki dan kad nam čitaš Homera? Nisam li s tobom pročitala sve pjesnike grčke i rimske?

FRANCESCO: U posljednje doba sve to manje te zanimaju. Pa inače u svemu valja osjećati veličinu nauke i besmrtnost ljepote... Eto, vidiš i sada... Mjesto, da nastojiš naći moj izgubljeni novac, ti gledaš bezrazložno kroz balkon. *Traži - pa naglo*: Pa što ima tamo?

ORSINA: Gledam kako zapada sunce, Messer Francesco! Kroz krošnje prolaze njegove zadnje zrake i padaju na onog pauna i odsijevaju u njegovom stookatom repu...

FRANCESCO *traži*: Nema pa nema...

ORSINA: A među lišćem crvene se strastvene i žarke trešnje, a dolje na grmovlju smiješe se rascvale ruže i one bijele, pa rumene, pa one žute, a onda krvave, koje Alberigo najvoli...

FRANCESCO *traži*: Da nije među ovima... *Pregledava stare novce po konsoli*.

³ *Filelfo, Francesco* (1398-1481) - talijanski pjesnik iz razdoblja humanizma

⁴ *Angelico, fra* (1387-1455) - zvan Beato Angelico, zapravo Guido di Pietro, talijanski slikar sakralnih tema, njegovi su likovi anđela idealizirane ljepote.

ORSINA: A dolje leži plemeniti grad Fiorenca, sa svojim palatama i crkvama. Zlatna prašina titra u zapadnom zraku, pa i Arn o je zlatan, a San Miniato ion - ko duša sviju nas širi se Santa Maria del Fiore⁵, a ko naš čuvar diže se krjepko Palazzo v e c c h i o . Naokolo bregovi...

FRANCESCO: I baš nigdje... Prokletstvo! Tvoje vrpce, končići, češlji, masti, ogledalca, mirisne vodice... ah, to je sigurno sve na mjestu!

ORSINA: Ne srđi se Francesco. Slaba si zdravlja.

FRANCESCO: Što mi je do zdravlja i do svega! Bolje da je u kući sve propalo...

ORSINA: I ja.

FRANCESCO: Pa i ti! To je bila osobita rijetkost...

ORSINA: E, žene nijesu rijetke kô - stari novci! *Okrene se.*

FRANCESCO: A tko je danas redio moju sobu? A? Orsina!

ORSINA: Što?

FRANCESCO: Tko je redio sobu?

ORSINA: Ja ne.

FRANCESCO: Da tko?

ORSINA: Mandetta.

FRANCESCO *zove*: Mandetta! Mandetta! - A preporučio sam ti, da ona ne ulazi ovdje. Ali što je tebi stalo? Tko bi inače stajao pred zrcalom? Gdje li ste danas ozbiljne Špartanke i stroge rimske matrone!

MANDETTA *ulazi hitro i smije se prpošno i zvonko*: Zapovijedajte, Messer Francesco?

FRANCESCO: Je li to način?

MANDETTA: Mladost - ludost.

FRANCESCO: Pa što se treba tako smijati?

MANDETTA: To je vedri helenski posmijeh... kako ono vi velite.

FRANCESCO: No, dosta! Kad si redila moju sobu?

MANDETTA: Po objedu, kad ste izašli -

FRANCESCO: Ovdje je bio nekakav starinski novac -

MANDETTA: Nisam ga vidjela.

FRANCESCO: Morala si ga vidjeti! Bio je tu i nitko ga nije mogao od jutros odnijeti - ili ti - ili Madonna...

ORSINA *okrene se i hladno*: Ja - ne.

MANDETTA: Ni ja ne.

FRANCESCO: Al da ga nisi gdje stavila il možda bacila nehotice?

MANDETTA: Ja sam bacila nešto ostruganog drveta i nekakve krpice...

FRANCESCO: Gdje?

MANDETTA: U baštu. Ali nije bilo nikakva novca.

FRANCESCO: Idi... pogledaj. Messer Zanobi ju je zamotao baš u one krpice.

⁵ *Santa Maria del Fiore* - gotička katedrala u Firenci

MANDETTA: Sve je još na buništu - vidjet ćemo. *Ode*.

FRANCESCO: Orsina, tebe se to ništa ne tiče?

ORSINA: Kako vidiš.

FRANCESCO: Tebi baš nije stalo za mnom?

ORSINA: Pa i ti voliš one pljesnive stare gaste -

FRANCESCO: Ma - znaš -

MANDETTA *doleti*: Messer Francesco! Messer Francesco! Evo ga, našla sam ga u onoj krpici na buništu.

FRANCESCO: Daj... daj - Jest, to je...

MANDETTA: Srećom iščeprkao ga je onaj veliki kokot.

FRANCESCO: Ah! Krasan - krasan! Vidiš Orsina, kao da je jučer kovan. Obadvije su strane jasne! I natpis: C o n - s t a n - t i - n u s . Velim ti - ovo je velika rijetkost. Svi će sutra gledati: i Ficino⁶ i Pico⁷ i Landino⁸... A ti se ne veseliš?

ORSINA: Veselim.

Sve više se spušta sumrak. Zvoni "Angelus".

FRANCESCO: Doista sreća - velika sreća! Da proslavimo ovu sretnu zgodu, danas ćemo pročitati čitavo pjevanje. A gdje je Alberigo? Mandetta, donesi lukijernar, sad će doći Messer Alberigo.

MANDETTA *odlazi*.

FRANCESCO: On drukčije shvaća nauk i umjetnost nego ti. Al da, pomirimo se... Orsina, daj - nek te poljubim...

ORSINA *živo, kao da je nekoga u bašti vidjela, otrgne se od Francesca i reče*: Eto ga! Pripravi Homera! *Izađe*.

FRANCESCO: *za čas presenećen, a onda uz prozor, na slabom svjetlu sutona, promatra novac i čita*: C o n - s t a n - t i - n u s ... Kô na dlanu!

ORSINA ulazi sa ALBERIGOM i nosi kitu ruža.

ORSINA: Kako su lijepi!

ALBERIGO: Dobra večer, magistro!

FRANCESCO: Alberigo, ah, da znate, bio sam izgubio onaj zlatni novac -

⁶ *Ficino, Marsilio* (1433-1499) - talijanski humanistički filozof, prevoditelj i tumač Platonovih djela, utemeljitelj Platonske akademije (v.)

⁷ *Pico della Mirandola, Giovanni* (1463-1494) - talijanski humanistički filozof, djelovao u okviru firentinske Platoničke akademije; jedan od najučenijih ljudi svog vremena, zbog bavljenja mistikom optužen za herezu

⁸ *Landino, Cristoforo* (1424-1498) - talijanski filozof iz razdoblja humanizma, autor dijaloga *O plemenitosti duše*

ALBERIGO: Onaj Filelfov?

FRANCESCO: Da. Pa smo ga našli. Ona luda Mandetta...

ALBERIGO: Baš sreća. A jeste li pročitali natpis?

ORSINA *tiho Alberigu*: Zlatni moj!

Već je omrklo i skoro se ne vidi.

FRANCESCO: Dakako. Konstantinov novac. Jedini u čitavoj Firenci! Pokazat ću ga sutra svima - sutra će se govoriti samo o mome Konstantinu...

ALBERIGO: Kako ste sretni, magistro! Vi imate sve najljepše...

FRANCESCO: I najrjeđe, Alberigo! Moja "Venus Victrix" u graciji i liniji, natječe se sa svim do sada nađenim Venerama. Tko ima točan i jasan prijepis Statiusa⁹ kao ja? Pa moj Lukan¹⁰, moj Silius Italicus¹¹, a moje geme, osobito ona sa Kastorom i Poluksom¹²?...

ALBERIGO *Orsini*: Tebe ne spominje!

ORSINA *Alberigu*: Obožava mrtvu ljepotu!

FRANCESCO: Što veliš?

ORSINA: Kad ćemo nastaviti čitanje?

FRANCESCO: Uvijek smo na vrijeme...

MANDETTA ulazi i nosi lukijernar, postavi ga uz leđio, na kome stoji otvorena "Ilijada", pa otide.

FRANCESCO: A zašto ste tako okasnili, Alberigo?

ALBERIGO: Svratio sam se časom u San Marco¹³. Fra Geronimo propovijeda.

ORSINA: Je li bilo puno svijeta?

ALBERIGO: Krcato. Mnogi su se povratili, jer nije bilo mjesta.

ORSINA: A kako je govorio fra Geronimo?

ALBERIGO: Krasno, Madonna!

FRANCESCO: Bit će njegove obične ludosti: proti znanosti i nauci, proti svemu što je lijepo. On bi htio, da se povratimo na nekadašnju askezu: na odricanje naslada, na post, na kostrijet...

⁹ *Statius, Publije Papinije Stacije* (o. 40-96) - rimski pjesnik, autor spjeva *Tebaida*

¹⁰ *Lukan, Marko Anej* (39-65. n. e.) - starorimski pjesnik, autor historijskog epa o rimskom građanskom ratu *Pharsalia*; urotnik protiv cara Nerona

¹¹ *Silius Italicus* - Silije Italik (26-101), rimski pjesnik, autor povijesnoga spjeva *Punski rat*

¹² *Kastor i Poluks* - po grčkomu mitu blizanci Dioskuri, Kastor i Poluks sinovi su Zeusa i Lede, junaci i polubogovi. Simbol bratske ljubavi, poslije smrti postali su zvijezde.

¹³ *San Marco* - dominikanska crkva u Firenci

ALBERIGO: Jest, magistro, govorio je ludo, al snažno i strašno. U duši svojoj smijao sam se - ali nije mi se posmijeh usuđivao preći preko lica. Svak je bio tako ozbiljan.

ORSINA: A koga je kudio?

ALBERIGO: Sve i svakoga. Grdio je raskoš i raspuštenost zadnjega *C a r n a s c i a l e -a*. Ni prinčipe Medićejske¹⁴ nije poštedio. Rekao je: "Fiorentinci, vi živite kô svinje: Vaš život protiče na dušecima, u ćeretanju, u dangubi i kićenju, u sramotnim gozbama i razbludnosti, a duša vam iščezava u blatu tih poganih strasti..." Pa kakovim je glasom govorio!... Vidio sam neke plemenite gospođe, među njima i Madonu Lukreciju Donati¹⁵ - pa sve prignute glave, sa suzama u očima...

FRANCESCO: Al će one za to ponovo doći na sjajne zabave, što ih priređuje *M a g n i f i c o*¹⁶, sa duboko otvorenim grudima, u koje će mladost sipati požudne poglede -

ORSINA: I slatke konfekte!

ALBERIGO: Bijahu kô pokornice.

FRANCESCO: Zaludu se muči fra Geronimo! Prošla su ona vremena. Sad je čas novoga življenja: vječna helenska mladost struji kroz našu krv...

ORSINA: I vječna helenska starost!

ALBERIGO: A ipak on je opio svjetinu, magistro.

FRANCESCO: Za kratko. *M a g n i f i c o* ju zna opiti sa mnogo slađim napitkom.

ORSINA: Sve je to do prve obdulje!

ALBERIGO: Možebit. Al meni se ništa ne sviđa onaj fratar, donijet će on Fiorenci crnih dana.

FRANCESCO: Ne poznate, sinko, Fiorentinca. U posljednje vrijeme uživali su preveć i sad se odmaraju u prodikama brbljavoga Savonarole¹⁷... Al poslije posta - slađe se jede! Nô - pustimo mi sve to i prenesimo se u drevno doba, u Ilijon, gdje nas čeka lijepa ljuba Parisova -

ALBERIGO: Ostasmo ono kad brzonoga Irida¹⁸ sađe k njoj...

FRANCESCO: Da, da - i nađe ju gdje veze u širok sag sve nezgode sjajne, te rad nje pretrpješ konjokrote Trojanci i mjedenhalje Akejci¹⁹. Sjedite dakle.

¹⁴ *Medićejski prinčipi* - prinčevi porodice Medici, poznate talijanske velikaške obitelji iz Firence; posebice se istakla pomaganjem znanosti i umjetnosti

¹⁵ *Donati, Lukrecija* - žena Rimljanina Tarkvinija Kolatina koja se ubila kad ju je obeščastio Seksto Tarkvinije, član kraljevske porodice, što je bio povod da se oko 510. pr. n. e. u Rimu ukine kraljevstvo; simbol ženske kreposti

¹⁶ *Magnifico* - Lorenzo de' Medici (1449-1492), zvan Il Magnifico, Veličanstveni, vladar Firence, pjesnik, mecena umjetnosti i zaštitnik umjetnika

¹⁷ *Savonarola, Girolamo* (1452-1498) - dominikanac iz Firence, poveo borbu protiv pokvarenosti crkve, stekao znatan broj poklonika; sukobio se s papom, spaljen na lomači zbog hereze

¹⁸ *Irida* - u grčkoj mitologiji glasnica bogova

¹⁹ *Akejci* - Ahejci, starogrčko pleme sa sjevera Peloponeza; kod Homera često naziv za sve Grke

ORSINA i ALBERIGO postrance sjednu jedno do drugoga. Prate Francescovo čitanje, a otkad i dokad prime se za ruku, il približe glave, šapnu riječ il dobace pogled.

FRANCESCO: *prevađa lagano, nekim ritmičkim patosom. On se je sasma prenio u onaj kraj i svijet, o kome govori knjiga.*

FRANCESCO: "I ona, u bijeli omotana plašt, sa očima, orošenim suzama, iz svojih iziđe odaja; i ne sama, jer su je pratile dvije dvorkinje: volooka Klymena i Aethtra, Pitthejeva²⁰ kći. Prošle su kroz skaejska vrata²¹, kraj kojih sjedaše Prijam²², a uza nj Lampo²³ i Klytij²⁴, Panthoj²⁵, Thymoete²⁶, Hiketaon²⁷, i dvije luči razuma Ukalegon i Antenor²⁸, narodni očevi, koji rad starosti batališe rat i oružje; al svi valjani govornici, slični na cvrčke, koji, stojeći na grani, pune svojom krjepkom pjesmom čitavu šumu..."

ORSINA *tiho Alberigu*: Ti si moj Paris!

ALBERIGO: Pazi, ugrabit ću te!

FRANCESCO: "I čim ugledaše časni starci prekrasnu ženu, gdje uzlazi k njima na kulu, jedan drugome tiho - **P r a v o j e**, - rekoše, - **d a r a d n j e G r c i i T r o j a n c i t a k o s t r a š n e i d u g e n e v o l j e t r p e ! I u i s t i n u n a l i č i o n a b o g i n j i k a k v o j ...**"

MANDETTA *uleti naglo, a za njom uđe* FILIPPO.

MANDETTA: Messer Francesco!

FRANCESCO: E - blebetušo! u najljepše...

MANDETTA: Evo, došao je Filippo od Messer Salvuccia -

FILIPPO: Pozdravlja vas Messer Salvuccio.

FRANCESCO *digne se*: Kad se je povratio?

FILIPPO: Malo prije. Od Verone do Firenze putovao je skoro neprestano. Pozdravlja vas i želi, da dođete čim prije k njemu - ako je moguće još večeras.

FRANCESCO: Večeras?

FILIPPO: Da. Donio je sobom, reče, nekakvu staru knjigu, i hoće, da vam je pokaže. Rekao je: "Novost i rijetkost", pa želi, da vi budete prvi, koji će to u Fiorenci vidjeti.

FRANCESCO: Dobro... dobro... Čekaj me, pa ćemo odmah zajedno!

²⁰ *Klymena, Aethtra, Pitthej* – Klimena, Etra i Pitej, trojanci iz Homerove *Ilijade*

²¹ *skejska vrata* – jedna od vrata grada Troje

²² *Prijam* - trojanski kralj u *Ilijadi*

²³ *Lampo* - brat Prijamov, sin Laomedonov u Homerovoj *Ilijadi*

²⁴ *Klytij* - u Homerovoj *Ilijadi* sin Laomedonov, brat Prijamov

²⁵ *Panthoj* - Pantoj, lik iz Homerove *Ilijade*

²⁶ *Thymoete* – Timet, lik iz Homerove *Ilijade*

²⁷ *Hiketaon* - sin Laomedonov i brat Prijamov u Homerovoj *Ilijadi*

²⁸ *Ukalegon* i *Antenor* – trojanski mudraci iz Homerove *Ilijade*

MANDETTA i FILIPPO odlaze.

FRANCESCO *uzimlje svoju kapu, u najvećem ushitu*: Ne ću se dugo zadržati... Samo neka vidim... To mora biti nešto izvanredno... Salvuccio, to je prijatelj! Ja - prvi... - Zbogom! Odlazi.

ALBERIGO: Duša njegova ne živi u našem svijetu - tumara bogzna kuda...

ORSINA: U istinu - on više ništa ne vidi.

ALBERIGO: Tim bolje. Mi možemo bezbrižno, uz ljupke Homerove pjesme, živjeti dane ljubavi.

ORSINA: On me potpuno zaboravlja...

ALBERIGO: Il si možda željna njegovih cjelova?

ORSINA *privine se uza nj*: Sa mladih usana diše ružična duša, a sa starih -

ALBERIGO: Uzdah smrti. *Cjelov*.

ORSINA: A ipak muči me neka slutnja, Alberigo. Više puta onako pomišljam, kad te na prozoru očekujem, da će doći čas, kad ću ondje uzalud stajati i gledati, kako se raspada lišće sa rascvalih ruža u onoj bašti.

ALBERIGO: Tko zna, dušo, kad će to biti. Sad još ne.

ORSINA: Al od časa na čas, može te pozvati tvoje zvanje. Svaki put kad dođeš, sa strepnjom očekujem tvoju prvu riječ. Uvijek mislim, da mi donosiš tužnu vijest tvoga odlaska.

ALBERIGO: Pa i da odem, već bih se povratio.

ORSINA: Tko bi mogao iščekati povratak? Ja bih sigurno umrla.

ALBERIGO: Ah, nemojmo o tom govoriti. Tko zna, hoću li ja više ikada u rat! Kako bih mogao zamijeniti ovaj život ljubavi i proljeća, sa nepogodama boja i smrti? Ti si me razmazila.

ORSINA: Ah, Alberigo - ti varaš sebe, pa hoćeš i mene. Htio bi, da si istrošio svu svoju hrabrost u cjelovima, kojima si pohlepno pio moju dušu. Al ne - ja vidim -

ALBERIGO: Što vidiš?

ORSINA: Kad ono slušamo borbe grčkih i trojanskih junaka, previše se sjaju tvoje oči i nabreknu žile na sljepočicama... Nema tako blage ljubavi, koja bi tvoju krv raznježila.

ALBERIGO: Ljubav savladava sve -

ORSINA: Al ja ne ću, da budem tvoja Omfale²⁹! Ja te hoću slavna i pobjednika. Samo bih rada, da te mogu pratiti kroz ratnu vrevu i krvave pogibelji... rad bih te gledala među strjelicama i alabardama, uz buku prangija i krik navala...

ALBERIGO: No... no... hrabro li je srce u golubice! Blizina onih grozota umanjila bi tvoje zanose!

MANDETTA *ulazeći*: Oprostite! Messer Alberigo -

ALBERIGO: Što je?

²⁹ *Omfale* - u grčkoj mitologiji lidijska kraljica kojoj je junak Heraklo služio kao rob; kad se njome oženio zapustio je junačka djela i prepustio se raskošnom životu

MANDETTA: Dolje je pred vratima neki strani vitez i pita za vas.

ORSINA: Vitez?

ALBERIGO: Kako se zove?

MANDETTA: Ne znam. Reče mi samo, da mora s vama govoriti i to odmah, o važnom nekom poslu.

ALBERIGO *sprema se*: Nek počeka.

ORSINA: Zašto? Možete i ovdje govoriti, ja ću vas pustiti same.

ALBERIGO: Dobro. *Mandetti*: Dovedi ga.

MANDETTA ode.

ORSINA: Tko može biti?

ALBERIGO: Ne znam. Možda kakovo poslanstvo.

GIANNELLO *ulazi*: Alberigo!

ALBERIGO: Giannello! *Zagrlje se*. Koja te sreća vodi? *Orsini*. Madonna Orsina, ovo je moj najbolji prijatelj i brat Giannello de' Berteschi! *Giannellu*. Pa kako si saznao za me?

GIANNELLO: Rekoše mi, da učiš kod glasovitog magistra Francesca... pa sam te evo i potražio... A otkad ti to postade obožavateljem klasičnog života i helenske ljepote?

ALBERIGO: Opio me je magistro čarnim riječima...

GIANNELLO: A Madonna još čarnijim očima!

ORSINA: Viteže!

ALBERIGO: Madonna je supruga moga magistra.

GIANNELLO: On je sada sigurno u *Platonskoj Akademiji*³⁰, na mudrim disputama?

ORSINA: Skoro će doći.

ALBERIGO: Pa što te sili, da me tako naprešno tražiš?

GIANNELLO: Poslanstvo. Al moramo biti na samu. Izađimo.

ORSINA: Ostanite - ja ću vas pustiti same. *Odlazi*.

GIANNELLO: Hvala. Ne ćemo dugo.

ALBERIGO: Dakle?

GIANNELLO: Nosim ti pozdrav pizanske gospode -

ALBERIGO: Hvala!

GIANNELLO: Navijestili su rat Pistoji i pitaju za tvoje zahtjeve.

ALBERIGO: A nude?

GIANNELLO: Velim ti, jedino pitaju za tvoje zahtjeve.

ALBERIGO: Ovaj put tražim mnogo.

GIANNELLO: Nek čujemo -

³⁰ *Platonska akademija* - Platonička akademija u Firenci, žarište književne i filozofske djelatnosti u razdoblju humanizma

ALBERIGO: Tri puta toliko, koliko u zadnjem ratu.

GIANNELLO: Dobro. *Pruž*a mu ruku. Tvoju riječ!

ALBERIGO: Čekaj. A vojska?

GIANNELLO: Bolja i izabranija no onaj put.

ALBERIGO: Tko vodi Pistojanca?

GIANNELLO: Govori se - Marko Bandai.

ALBERIGO: On?

GIANNELLO: Da - on!

ALBERIGO: Hm! Nek promislim. *Pauza*. Čuj!

GIANNELLO: A?

ALBERIGO: On je najbolji kondotijer.

GIANNELLO: Poslije tebe.

ALBERIGO: Junak je...

GIANNELLO: Pizanska gospoda to znadu.

ALBERIGO: Zasluži

lo bi s njim se ogledati. Njegovo se ime pronosi od usta do usta -

GIANNELLO: Bojiš se?

ALBERIGO: Ne - Giannello! Najveće nagrade ne bi me privukle na vodstvo pizanske vojske, kao ime Marka Bandai -

GIANNELLO: Pak?

ALBERIGO: Ja ne mogu u rat.

GIANNELLO: Alberigo! Zašto?

ALBERIGO: Imam razloga, koje ti ne mogu otkriti.

GIANNELLO: A bi li mi ih otkrio, kad bih ih ja pogodio?

ALBERIGO: Možda. Dobar si prijatelj - čuvat ćeš tajnu.

GIANNELLO: Slađe je biti ranjen od Kupidonove strijele, no razlomiti na tisuće dušmanskih kopalja - a?

ALBERIGO: Znao sam odoliti balistama i arkibuzama, a nekmo li ludom Kupidonu!

GIANNELLO: Al on se je stavio u vrlo zgodnu busiju: u oči Madonne Orsine!...

ALBERIGO: Ti si čarobnjak...

GIANNELLO: Pogodio sam dakle?

ALBERIGO: Jesi.

GIANNELLO: A što da ti rečem? žena je bila uzrokom propasti mnogih, pa može i tvoje. Al kako je došlo do toga?

ALBERIGO: Kako! Kako! Ne znam ni sam. Ta ti znaš: za mene su žene bile uvijek samo slatka mendula: jezgru bih upotrebio, a koru odbacio...

GIANNELLO: A sada jezgru podijelio, a koru pridržao...

ALBERIGO: Ne rugaj mi se - neg slušaj. Pred nekoliko sedmica, kad sam prvi put izišao iz kuće, nakon što sam dugo ležao i liječio zadobivenu ranu kod Luke, šetao sam se sâm uz vodu M u g n o n a . Zima je bila na izmaku, sunce je blago grijalo, a meni se je povraćala snaga i želja za borbom i osvajanjem. Činilo mi se, da sam neobično jak i htio sam, da izgulim čitavo drvo, pa da njime zavitlam nekoliko puta po zraku. Pa ljutio sam

se... Nije bilo izgleda nikakvoj vojni, a Mlečane nisam htio služiti: Carmagnola me je naučio kakvi su. Šetajući dakle, među drvljem, sretnem Madonnu Orsinu. Pogledao sam ju bijesnim okom i strašnim pogledom. Nisam mislio, da je preda mnom jedna žena - no čitava vojska...

GIANNELLO: A ipak jača no čitava vojska!

ALBERIGO: Čekaj. Oko je njeno izbjeglo mom pogledu, al nije ona mom koraku. Slijedio sam je sve do ove kuće. Ona pobježe, zatvori vrata, a poslije malo dođe na pendžer i - iščeznu. Priupitah se za kuću i rekoše mi, da u njoj stanuje glasoviti učenjak Magister Francesco, pa ja pomislim, ono je žensko njegova kći. I sutradan dođoh pod pendžere i tako suslijedom nekoliko dana, a onda se odvažim i pođem k Messer Francescu. Mišljah - reći ću mu, da ja ljubim njegovu kćer... pa što bude! Ne može me nego odbiti - i kraj!

GIANNELLO: Poduzetni kondotijer Alberigo!

ALBERIGO: Dakako! I stari me primi, a kraj njega Madonna Orsina. - Ovo je - reče on meni - moja žena! - Ugrizoh se za usnice i sva sreća, da je on prvi progovorio. Pa kad me zapita, što me k njemu vodi... ja sam se na prvi mah zbunio, no poslije malo rekoh ovako: - "Magistro, meni je dodijao skitnički i pustolovni kondotijerski život, sit sam borbe i krvi, a imam prijatelja poetu, koji mi je toliko pričao o drevnim pjesnicima Hellade i Rima... Čujte, i ja bih rada opojio svoj duh vječnom poezijom starine... dajte, primite me kô svog učenika, učite me umjeću i ljepoti!" - Magister priđe k meni i zagrlj me od veselja...

GIANNELLO: A oštri potezi zlobno-zadovoljnog posmijeha zavinuše Orsinine usne!

ALBERIGO: Baš tako!

GIANNELLO: I stari te je primio?

ALBERIGO: Dabome. I od onda se ja marljivo učim grčkom jeziku, zanašajući se hegzametrima slijepoga Homera...

GIANNELLO: I razbludama slijepo ljubavi...

ALBERIGO: Ne, Giannello. Ti vrlo nisko postavljaš moje osjećaje!

GIANNELLO: Kako? Divim se tvojoj lukavosti - ali, oprosti, ne razumijem kako ova ženica može, da te otme tvom velikom zvanju?... Je li ikakvo ženskinje zaslužuje, da junak za nj žrtvuje onu slavu, koja bi ga zapala, da ostane pobjednikom legendarnoga Marka Bandai?

ALBERIGO: Doduše... Al teško mi ju je ostaviti...

GIANNELLO: Zar tako sramotno hoćeš, da završiš svoj život?

ALBERIGO: Slatka ljubavna sramota -

GIANNELLO: Koja prezire lovoriku i bršljan -

ALBERIGO: Dakako!

GIANNELLO: Prijatelju - jesi li ti Alberigo? Junak koji je u stotinu bitaka samo jednom bio ranjen - al' pobijeden nikad?

ALBERIGO: A sada eto i pobijeden i zarobljen...

GIANNELLO: Vidim... No ako pravo vidim pobjeda ta nije neg varka mladenačke krvi, a ropstvo tvoje paukova mreža, koje čini ti se, da se ne možeš osloboditi. Al samo pokušaj: dosta je jedan trzaj...

ALBERIGO: Pizanci su našli u tebi vrlo lukava poslanika!

GIANNELLO: Ne govorim ti ovo kô pizanski poslanik. Ti si slobodan primiti njihov poziv ili ne. Tek govorim kô prijatelj, kô tvoj drug iz djetinjstva, koji je uvijek zanosom gledao, kako se dižeš k vrhuncima besmrtno slave i koji je želio, da nikad ne kloneš -

ALBERIGO: Meni je dodijala borba...

GIANNELLO: Ah, to ti možeš reći tvome magistru - al meni? No - znam - razumijem! Pa jesu li poljupci Madonne Orsine baš takovi, da tako slatkih ne može pokloniti nijedna druga žena? Ta ti znaš, Alberigo - žene ne bijahu s tobom škrte, ko ni tvoja bojna sreća. Uvijek si našao ljepoticu, koja je svojim usnama brisala znoj i prašinu sa tvog ovjenčanog čela... U Pizi sjećaju se još mnoge snažnih ogrljaja i divljih poljubaca krjepkoga kondotijera. A sad su poodrasle nove i ljepše, koje će ti dati obilje ruža svoje mladosti, da ih rastrgaš u zanosu junačke ljubavi...

ALBERIGO: Al nikakva sigurno nema Orsinina posmijeha!

GIANNELLO: Posmijeha!... Možda si i ti postao poeta!... Posmijeha! Sve se žene smiješe lijepo, kad su lijepe i mlade i kad ti se smiješe, jer te žele. To je samo obmana, što tobom sada ovladava... Nikoje žensko nije nenadoknadivo, Alberigo! Jaoh, kad bi čovjek visio uvijek uz isto ženskinje, ili kad bi uvijek nosio jedan te isti ogrtač!

ALBERIGO: Ti sve gledaš s visine tvoga prezira... Ti nemaš svetosti osjećaja, niti znaš, što je uzvišeno -

GIANNELLO: Poznam samo jednu svetost, a to je svetost *n a s l a d e*, a uzvišena mi je samo *s l a v a*! Promisli, ostaneš li ovdje, tvoje će se ime izgubiti kô zvek mača u pustoj, širokoj uvali. Niko ne će više pitati za te. Marko Bandai zvučit će sa svačijih usta, u svačijem srcu. Znaš, ako ti ne ćeš, Piza će njega primamiti. Ja moram dovesti tebe ili njega. Dat će mu sve što zaište, kô što bi i tebi dala. Sjećaš li se tvog posljednjeg trijumfa, kad si se ono povratio u Pizu? Sutra će tako, pa možda i još sjajnije, biti Marku Bandai. Tvoj lik je danas posvuda: na kolajnama od srebra i zlata, u štukovanim medaljonima što rese fasade palača, na majolikama, na poklopcu kutija, u kojima ljepotice čuvaju svoje češlje i nakite. A sutra? Odasvud će te odagnati Marko Bandai! I iste žene, koje su te obožavale i još obožavaju, istisnut će iz svoje duše tvoje lice, da utisnu u nju lice Marka Bandai... Uz tvoje junačke trofeje u gradskoj palači stati će i natkriliti ih trofeji Marka Bandai... Onaj stolac, na kome si sjedio pred Sinjorijom i slušao pohvale i priznanja iz usta najčasnijih građana, onaj stolac i one pohvale čekaju tvoga takmaca, a kad im se on bude zahvaljivao na počastima i darovima, u svom ponosnom govoru pohuliti će na te prezirom on, Marko Bandai...

ALBERIGO: Ne će!

GIANNELLO: Do tebe je: ili - ili -

ALBERIGO: Giannello!

GIANNELLO: Što ću dakle reći pizanskoj gospodi?

ALBERIGO: Čuj - reci im...

GIANNELLO: Alberigo prima poziv -

ALBERIGO: Čekaj - žao mi je Orsine...

GIANNELLO: Dakle?

ALBERIGO: Iza Svete Reparate ima krčmar Barbariccia: Čekaj me tamo; do malo ću ti donijeti odgovor.

GIANNELLO: Dobro. Čekam te. I onda idemo odmah. Zbogom!

ALBERIGO: Zdravo! *Viče prama vani: Mandetta, posvijetli!*

ORSINA *ulazi*: Dugo je bio.

ALBERIGO: Eh - važne stvari, Orsina!

ORSINA: Mogu li ih ja znati?

ALBERIGO: Tvoje su se slutnje ispunile...

ORSINA: Odlaziš?

ALBERIGO: Večeras!

ORSINA *plače*: Alberigo!

ALBERIGO: Umiri se, Orsina. Ja ću se povratiti...

ORSINA: Ah, vi vojnici! žene su vaše uvijek udovice, a ljube uvijek sirote! Tko već računa na vaš povratak?

ALBERIGO: Rat ne će biti dug -

ORSINA: Znam, što me čeka. A kamo ideš?

ALBERIGO: U Pizu. Vodit ću pizanske čete proti Pistoji...

ORSINA: U Pizu! *Pauza. Vedrije*: Čuj! Tamo imam tetku, sestru moje pokojne majke. - I ja ću s tobom.

ALBERIGO: Orsina. Tvoje su odluke dostojne tvoje ljubavi... Ali kako! Nije moguće? Ja mogu poginuti!

ORSINA: A ja hoću, dušo, da te slijedim; da budem tvoja družica, koja će ti zaviti rane...

ALBERIGO: U ratnoj vrevi i metežu, lako da te smetnem s oka! I mogu te odvesti neprijateljski vojnici, pa tisuće će ljubiti krvavim i zapjenjenim ustima tvoje drago lice -

ORSINA: Ne bojim se nikoga! Ja ću slijediti tvoje stope...

ALBERIGO: Prisutnost tvoja zanosit će moju misao i ja ću izgubiti oštrinu vojničkog oka i strategičku pomniju u kretnjama... Znaš, dušo, mi vojnici, u onim časovima, moramo na sve zaboraviti - inače -

ORSINA: Pa nije ni potreba, da misliš na me. Čuj - ja ću se preobući na muško.

ALBERIGO: Između naših vojnika izgledala bi sitna i prenježna: oni su traženi i po izboru plaćeni.

ORSINA: Kondotijer može imati i svoga paža!

ALBERIGO: Pri igrama i obduljama da - al u krvavim vojnama!

ORSINA: I nikako ne ćeš! Ah! Što ću jedna?

ALBERIGO: Ostani kod svoga muža, daleko od svijeta i vreve, pa doći će tvoj Paris natrag, da uvreba zgodu i odnese lijepu Jelenu dobroćudnom - čekaj, kako se ono zvao?

ORSINA: Menelaju -

ALBERIGO: Da, da - dobroćudnom Menelaju.

ORSINA: Pa i ti me osuđuješ na ovaj život pustoši i dosade! Između samih staretina... Više puta i meni se pričinja, da sam kakvi drevni kodeks i često sam se pitala sama, kako to, da hodim, kako da ne stojim na onoj konsoli... Sve mi se je pričinjalo mrtvo i očajno, Alberigo - dok ti nijesi došao... S tobom oživjela je moja bašta, zagrijalo sunce, uskrsla moja krv, što bijaše obamrla pod hladnim zagrljajem magistra Francesca... A sada? Eto - i ti odlaziš.

ALBERIGO: Al ne za uvijek...

ORSINA: I ostavljaš me ovdje, gdje caruje ona ukočena i bezruka Venera - znak smrznute i blijede ljubavi moga muža. Kakav je to život? Što li ću ja ovdje? I ono malo čovječnog, što bi mogao imati, izgubio je on tražeći ljepotu u mrtvim torzima i prašnim pergamenama. On ne razumije svojih grčkih pjesnika; doduše zna naglašivati njihove stihove, ali ih ne osjeća! - Dok meni se čini, slušajući ih, da prava ljepota, kako su je Heleni shvaćali, da sam ja, Alberigo - ja, moja mladost, moja ljubav, moja krv... koje Messer Francesco ne vidi, a ti zapostavljaš praznom žamoru slave...

ALBERIGO: Orsina! Nije tako -

ORSINA: Da... tako je. I ja ne mogu dalje... Ne ću... Prije ropkinja starosti - a onda uzaludne vjernosti i očekivanja.

ALBERIGO: Što misliš?

ORSINA: Ne znam... na sve mislim... Slijedit ću pisati pjesme... pjevat ću mnogo, kupit ću okolo sebe mudre duhove i mlade vitezove - lijepa i glasovita, kô Aspazija³¹ -

ALBERIGO: Nudeći im svoju dušu i - svoje tijelo -

ORSINA: Može bit. Il ću biti tvoja - ili -

ALBERIGO: Gnjev ljubavi pomrsio je tvoje misli!

ORSINA: Da, da - ja ne znam više što govorim. - Nekakva ljuta bol stiska mi srce!... Ti dakle ideš?... Pa dobro. Zbogom!

ALBERIGO: Čuj, Orsina!

ORSINA: Što je?

ALBERIGO: Ti bi dakle ostavila Messer Francesca i pošla sa mnom?

ORSINA: Bih.

ALBERIGO: Al kako pobjeći?

ORSINA: Sad je zгода... Mandetta je vjerna -

ALBERIGO: Mogô bi se dosjetiti Messer Francesco i obavijestiti straže... Valjalo bi ga zabaviti nečim drugim... No ja sad idem, čeka me Giannello... Dogovorit ćemo se - a ti doskoro budi spremna...

ORSINA: Ovdje?

ALBERIGO: Dakako!

ORSINA: Što namjeravaš?

ALBERIGO: Ne znam. Giannello je vrlo lukav, izmislit će varku...

ORSINA: Što moram činiti?

ALBERIGO: Čekati. Nek te ništa ne iznenadi, čini se svemu nevještom...

ORSINA: Dobro.

ALBERIGO: Nadajmo se, da će sve ispasti sretno!

³¹ *Aspazija* - lijepa, izobražena i nadarena Milećanka iz 5. st. pr. Kr., naselila se u Ateni i okupila oko sebe najuglednije ljude, među kojima Perikla i Sokrata, udala se za Perikla, pripisivali su joj znatan politički utjecaj, bila je optužena za bezboštvo i svodiljstvo, oslobođena krivnje Periklovom intervencijom, nakon Periklove smrti udala se za atenskog državnika Lizikla

ORSINA *ovije se o nj, približava njegovim ustima svoje usne i šapće mu značajno i požudno*: I sama Božica ljubavi štiti poduzetne ljubavnike - pjeva moj Tibullo³².

ALBERIGO *odlazeći*: Reci Messer Francescu, da su me pozvali u Pizu i da ću ga još večeras doći pozdraviti. *Ode. Pauza.*

MANDETTA *uđe*: Madonna, za koliko ću pripremiti?

ORSINA: Kako hoćeš!

MANDETTA: Messer Alberigo nije na večeri?

ORSINA: Nije.

MANDETTA: Onda nek večera bude čednija, Madonna?

ORSINA: Kako misliš.

MANDETTA: Bez marzipana?

ORSINA: Svejedno.

MANDETTA: Ostavit ćemo ga za onda kad bude gostom Messer Alberigo. Njegova su usta od marzipana!...

ORSINA: Ludo! A što si spravila?

MANDETTA: Zaklala sam onog kokota, te je na buništu iščeprkao gospodarev novac. Bojala sam se, da se i on ne dade na učenjački zanat, pa ne zapusti svoje kokoši...

ORSINA: Dobro si volje, Mandetta!

MANDETTA: A zar vi niste, Madonna?

ORSINA: Htjela bih biti...

Izoana se čuje glas MESSER FRANCESCA, koji se sve više približuje.

FRANCESCO: Mandetta! Mandetta!

MANDETTA: Eto gospodina! *Izađe.*

ORSINA *uzdahne*: Bože moj!

FRANCESCO *ulazi, oduševljeno*: Krasno! - Divota! - Unikum! - Neviđeno!

ORSINA: Što je Francesco?

FRANCESCO: Divan egzemplar! Neočekivano otkriće, koje će zadiviti sve učenjake svijeta. Krasan egzemplar! Orsina, da ti to vidiš! Messer Salvuccio je najsretniji čovjek u Firenci!...

ORSINA: Bit će našao kakvu knjižurinu!

FRANCESCO: Što vrijedi tvoj prezir! Ciceron... razumiješ li: Ciceron!

ORSINA: Ciceron...

FRANCESCO: Da! Znaš li, tko je bio Ciceron?

ORSINA: Onaj, kojemu je Fulvija probola iglom jezik...

³² *Tibullo* - Albije Tibul (oko 54-19. pr. Kr.), starorimski lirski pjesnik, autor melankoličnih elegija

FRANCESCO: Dakako... Onaj kojemu je tekao med govora sa usnica... I Messer Salvuccio donio je jedan njegov govor, do sada sasma nepoznat. Razumiješ li? Sutra ćemo ga zajedno pročitati... Krasan egzemplar! Unikum!

ORSINA: I ti se tome tako veseliš, Francesco! Pa što imaš od toga?

FRANCESCO: Što ja imam od toga. Kakva li pitanja? Od toga ima svak... i ti - i ja - i čitav svijet. To je dobitak za nauk, za napredak čovjeka... Sutra će krik veselja i zanosa odjeknuti kroz sve velike duhove. *T r i u m p h e ! T r i u m p h e !*

ORSINA: Može bit!

FRANCESCO: Sigurno! Pa da vidiš, kako je jasno pisano. Raritet prvoga reda! *Zadovoljstvom*: I ja sam ga vidio prvi!

ORSINA: Nije dosta vidjeti prvi - valja i dobro gledati, Francesco! A jesi li čuo, Messer Alberigo odlazi večeras u Pizu?

FRANCESCO: Alberigo?

ORSINA: Domalo će doći, da te pozdravi.

FRANCESCO: I on može, da prekine Ilijadu! Mala srca i male duše! Kad sam ja to prvi put slušao, nisam mogao izgledati kraja... A on u najljepše...

ORSINA: Zovu ga Pizanci, da im vodi rat protiv Pistoje... a neki ga je prijatelj nagovarao.

FRANCESCO: Razumije se - moraju biti po srijedi veliki razlozi, kad čar homerske poezije ne može, da ga ustavi...

ORSINA: Ništa ga nije moglo ustaviti - ni moje riječi -

FRANCESCO: Ni tvoje riječi! Brbljavko! Kao da Homer ne govori ljepše od tebe!

ORSINA: Da - ljepše; al ne - slađe!

FRANCESCO: Oh, Alberigo! *Ingrate discipule!*³³ Al ipak dat ću mu na uspomenu ovaj svoj prijevod prvoga pjevanja. Poslužit će mu to kô utjeha...

ORSINA: Rađe bi mu mogô dati nešto drugo, što tebi i onako ne treba...

FRANCESCO: Što?

ORSINA: Gledaj dobro što ti u kući najmanje služi, pa to mu daj... Nešto, što bi njemu bilo vrlo milo.

FRANCESCO: Gledam... Što bi to moglo biti? Sve meni služi. Oni kodeksi...

ORSINA: Nisu za vojnika...

FRANCESCO: Oni starinski novci?

ORSINA: U prometu ne vrijede...

FRANCESCO: "*Venus Victrix*"?

ORSINA: Nema ruku i nema - duše!

FRANCESCO: Ima svoju ljepotu, Orsina. Al kad će doći Alberigo?

ORSINA: Domalo. Otišô je, da se udesi.

FRANCESCO: Zar odlazi odmah?

ORSINA: Odmah!

³³ *ingrate discipule* (lat.) - nezahvalni učenice

FRANCESCO: I ne ću mu moći ništa reći o Salvucciovu Ciceronu!

ORSINA: Reć' ću mu ja -

FRANCESCO: Divan egzemplar! Donio ga je neki hodočasnik iz Kostance, i u Veroni ga je Salvuccio kupio. Pa što dakle, da dadem na uspomenu Alberigu?... Ne čuješ neki vonj od paljevine?... kao da nešto gori...

ORSINA: Možda se je Mandetti upalila kakva krpa...

FRANCESCO: Ah, ona Mandetta!... Rekao sam joj sto puta! Ova naša na pô drvena kuća... Čuješ... nesnosno zaudara...

MANDETTA *ulazeći*: Vatra! Vatra! Sva kućna strana prama dvorištu gori... Spasite se.

Dim probija po malo u sobu.

FRANCESCO: Za boga! Orsina! Mandetta!

ORSINA: Kako se je to dogodilo?

MANDETTA: Izvana... Jaoh!

FRANCESCO: Moji kodeksi... moje game...

ORSINA: A sami smo - jaoh!

FRANCESCO: Spasimo najprije knjige - Mandetta!

MANDETTA: Dajte... Dajte!

FRANCESCO stavlja knjige i kodekse Mandetti u naručje.

ORSINA: Brzo! Brzo!

FRANCESCO: Drži. Ovo je skupocijeno... Sve u vrt...

MANDETTA: Nema pomoći... *Izlazi sa hrpom knjiga u naručju.*

FRANCESCO: A sad ti... pomози...

ORSINA: Ovdje je zagušljivo...

FRANCESCO: Ne će ti biti ništa... Brzo! *Trpa knjige na Orsinu.*

ORSINA: Gori ispod nas...

FRANCESCO: Ne, ne - tamo na strani...

ORSINA: Duvar je drven... Gle, plamen...

FRANCESCO: Nema još pogibelji - nosi!

ORSINA izlazi sa hrpom knjiga.

MANDETTA *ulazi*. Sve će izgorjet...

FRANCESCO: Ne dolazi niko? Daj, žurimo se... *Stavlja dalje knjige na Mandettu.*

MANDETTA: Ne ćemo doći na vrijeme!

FRANCESCO: Hoćemo! Hoćemo! *Stavlja joj na glavu kutiju sa starinskim novcima. Ovo na glavu. Idi...*

MANDETTA: Eno gori i duvar. *Izlazi.*

ORSINA *ulazeći*: A moje stvari?

FRANCESCO: Pusti! Lako je za to...

ORSINA *preuzimajući od Francesca neke predmete*: A moji dragulji?

FRANCESCO: Kupit ćemo nove. Drži! *Stavlja na nju neku broncanu bistu.*

ORSINA: Teško je. To ostavi za Mandettu! *Odlazi.*

Vatra se sve više širi.

MANDETTA *ulazeći*: Dolje zvone! Vidjeli su!

FRANCESCO: Doć će ljudi... Daj, brzo!... *Dodaje Mandetti ostale predmete.*

MANDETTA: Malo je vode u gustijerni...

ORSINA *ulazi*: Dolazi svijeta...

FRANCESCO: Ovo... ovo... hitro!

ALBERIGO *ulazi*: Ljudi božji, spasite se! Sva je kuća u plamenu!

ORSINA: Alberigo!

ALBERIGO: Evo me. Bježite, Madonna! Magistro...

FRANCESCO: Pomozi, Alberigo... izgubit ću sve svoje...

Stavlja dalje na Mandettu.

ALBERIGO: Spasite prije čeljad - magistro!

FRANCESCO: Čeljad može bježati... Al kodeksi! Moji kameji!... Moji kipovi!... Drži, Mandetta!

ORSINA: Dim će me zagušiti!

ALBERIGO *Orsini*: Pred vratima gradskim čekaju nas konji. I Giannello će biti tamo. *Na glas.* Spasite se, Madonna!

ORSINA *Alberigu*: Ti si to učinio! Kako si mogao!

ALBERIGO: Ja ne, Orsina. Giannello je poslao svoje ljude...

ORSINA: Ah! Onaj Giannello!...

ALBERIGO: Al idimo - idimo, vrijeme prolazi...

ORSINA *Francescu*: Idem na zrak, Francesco!... *Odlazi s Alberigom.*

FRANCESCO: Alberigo! Pomozi! Kako ste okrutni! *Stavlja dalje na Mandettu!*

MANDETTA: Izbavio je Madonnu iz neprilike...

FRANCESCO: Idi... brzo... pa se vrati... *Mandetta odlazi, a on trpa na se pergamene i knjige.*

FRANCESCO: Grozno! Jadne moje knjige! Al sve će biti spašeno! Ništa ne će propasti... Gdje je ta Mandetta? *Zove: Mandetta! Zar se je i ona prestrašila? Guši... prokleti dim!...*

Vatra obuzimlje čitavu stranu, gdje stoji " V e n u s v i c t r i x " .

MANDETTA *ulazi.*

FRANCESCO: žuri se... što radiš... Vatra ne čeka...

MANDETTA: Messer Francesco, reče mi sada Madonna Orsina, da vas u njezino ime pozdravim i rečem, da je ona otišla u Pizu...

FRANCESCO: U Pizu!

MANDETTA: Da! Sa Messer Alberigom!

FRANCESCO, *komu panu sve knjige iz naručja, ostane kao okamenjen*: S Alberigom! U Pizu?

MANDETTA: Reče: i onako Messer Francesco voli svoje kipove nego mene. Mogla sam po njemu izgorjeti...

FRANCESCO *idiotskim izražajem*: U Pizu!

MANDETTA: A i ja bježim, Messer Francesco... ruši se kuća! *Odlazi. U to plamen obuhvata " Venus victrix "*.

FRANCESCO *to opazi, trgne se iz momentane apatije i klikne*: Ali tebe mi ne će niko odnijeti! *Baci se u vatru i spasi svoj kip. Spašena! Spašena!* Ta sve je drugo prolazno - tek ti si vječno i jedino lijepa! *T i p o b j e d i t e l j i c e!* *Zagrli bijesno svoju " Venus victrix " i bježi prama izlazu.*

Zavjesa.

Split, 1905.

Srpski književni glasnik, 1905.

RJEČNIK

Akejci - Ahejci, starogrčko pleme sa sjevera Peloponeza; kod Homera često naziv za sve Grke

Angelus (lat.) - molitva uz jutarnja ili večernja zvona ("Anđeo gospodnji navijestio Mariji...")

arkibuza (franc.) - stara puška s dugom cijevi, kremenjača

balista (grč.) - starorimska ratna sprava za bombardiranje kamenjem

carnasciale (tal.) - poklade, karneval

disput (tal.) - rasprava, prijevor, diskusija

doza (grč.) - kutija ili zdjelica za šećer, slatkiše, duhan i sl.

duvar (tur.), zid

folio (lat.) - format knjige u veličini poluarka; stara knjiga velikoga formata

gasta (tal.) - sitan metalni novac

gema (lat.) - ukrasni kamen u prstenu ili drugom nakitu s urezanim likom (za razliku od kameje kod koje je lik ispupčen)

heruvim (hebr.) - kerubin, anđeo višeg reda

kamej (franc.) - kameja, rezani i oblikovani dragi kamen s ispupčenim likom

Kastor - po grčkomu mitu jedan od blizanaca Dioskura (drugi je **Poluks** ili Polideuk); Kastor i Poluks sinovi su Zeusa i Lede, junaci i polubogovi; simbol

bratske ljubavi; poslije smrti postali su zvijezde

kondotijer (tal.) - vođa najamnih družina, vojske u Italiji 14-16. st.

konfekt (tal.) - kolačić, slatkiš, bombon

konsola (franc.) - konzola, izbočeni dio zida; u doba rokoka mali stol svinutih nogu, učvršćen ili prislonjen uz zid

Kupidon - starorimski bog ljubavi (grč. Eros, rimski i Amor)

leđio (tal.) - stalak nagnute ploče, služi za čitanje i pisanje

madonna (tal.) - gospođa

magister (lat.) - učitelj

majolika (tal.) - pečena i pocakljena glina, te predmeti od toga materijala

manuskript (lat.) - rukopis

messer (tal.) - gospodin

obdulja (tur.) - utrka; oklada

Paris - sin trojanskog kralja Prijama koji je oteo lijepu Helenu, što je bio povod trojanskog rata

pendžer (tur.) - prozor

Pistojanzi - građani grada Pistoje, glavnoga grada istoimene pokrajine u Toskani u Italiji

Poluks - v. **Kastor**

Prijam - trojanski kralj u Ilijadi

Sinjorija (tal.) - gospodstvo, gospoda, naziv za mletačku vladu i Veneciju

Venus victrix (lat.) - Venera pobjednica